

Bu Hafta:

ALEV EBÜZZİYA SİESBYE

İki ay süren karantina, Fransa’da birkaç gün önce hafifletildi. Birdenbire özgürlük hiç de kolay değilmiş!

Mecburken çıkmamak daha kolaydı sanki. Birkaç gündür çok az çıksam da (en dikkat edilmesi gereken dönem), eve dönmek pek hoşuma gidiyor. Dışarıda ne yapacağımı şaşırdım, metro ya da otobüse binmem söz konusu değil. Dışarıdayken adını koyamadığım, nede-nini bilemediğim bir huzursuzluk çöküyor. Sanırım korku, karantina, ileride ne olacağını bilememek sinirlerimizi yıprattı.

Ana caddedeki çınar yaprakları kocaman olmuş, dükkanların çoğu açık, maskelisi maskesizi dökülüverdi sokaklara. Gerekli her şey evimin hemen birkaç metre ötesinde olduğu için buzdolabını rahatça doldurabiliyorum.

Evde kapalı olduğum sürede günlerin ne kadar çabuk geçtiğine şaşırdım. Hem de bol “farniente” yaparak! Atölye, önümdeki sergilerin işleriyle tıklım tıklım olduğu için zaten çalışmam mümkün değildi, yeni işleri koyacak yer kalmadı. Son iki yıl çok yoğun geçti. Kendimi bildim bileli de çalıştığım için bu mecburi kapanmadan hiç de şikayetçi olmadım. Yalnızlığı severim ama bazı günler yanımda dürtüp “ne dersin?” diyecek biri olmaması boğazımı düğümledi.

Kitap okurken 6.-7. Sayfadan sonra dikkatim dağılıverdi. Yine de Mohamed Sifaoui’nin “Taqqiya”sını bitirebildim! Şimdi de elimde Alev Scott’un “Ottoman Odyssey”i var. Bilgisayar sayesinde de yapmam gereken bir sürü iş bitirdim, çalışmaya yeni başladığım bir firma için yapılan tasarımlarım yakında piyasaya çıkacak.

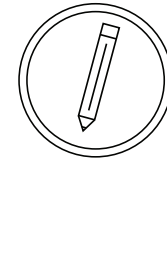
Havanın güzel olması depresyon nedeni! Elimde bir bardakla, bir kahve terasında dostları beklemeyi çok özledim. İyi ki çok dikkatli olmak şartıyla bazı dostlar eve gelebildi ve birbirimize hiç dokunmadan içkilerimizi içip sohbetimizi yapabildik. Bir de denize kavuşabilsem!

Koronavirüs için o kadar çok şey söylendi, konuşuldu ki, tıknafes olduk! Gazetelerde, televizyonda hababam koronavirüs. Neye, kime inanılacağını bilmek de bir hayli zor. Hepinize sağlıklı günler diliyor, sevgilerimi gönderiyorum.

Alev.

14 Mayıs 2020

HALE TENER'İN SANDIK ODASI

Yazan: Gizem Gedik

Ruhumuz oturma yeridir. Ve “evleri”, “odaları” anımsayarak kendi içimizde oturmayı öğreniriz. (...) Biz onların içinde olduğumuz kadar, onlar da bizim içimizdedir¹.

Gaston Bachelard

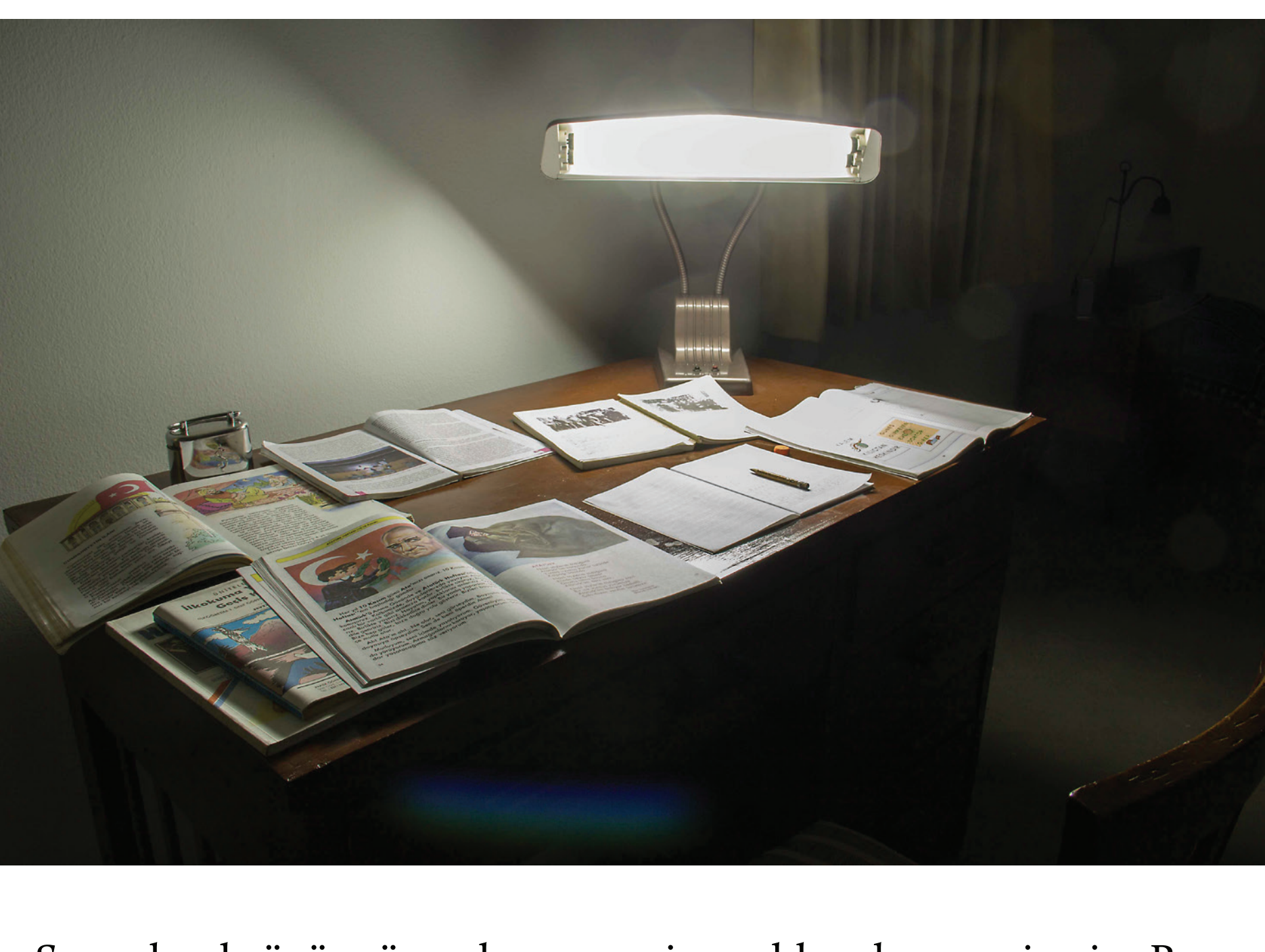
Geçmişle hesaplaşmaya, önce evlerimizden ve zaman içinde biriktirdiklerimizden başlarız. Bizden önceki nesillerin anıları ve eşyalarıyla doldurduğu ahşap sandıkların yerini bugün modern dolaplar, raflar, bavullar aldı. Fakat ne olursa olsun, evde bir süredir bakmadığımız bir kutuyu veya unuttuğumuz bir rafı açarken o merak ve karşılaştığımız anıya aidiyet hissi bizi sıkıca yakalar. İşte sandık odası da içinde geçmiş, gelecek ve şimdinin yaşadığı böyle büyümlü bir yerdir bazıları için.

Hale Tenger, 1997 tarihli “Sandık Odası”² adlı yerleştirmesinde, geçmişte İzmir’de yaşadığı evi farklı mekanlara taşır.³ Sanatçı, Türkiye tarihini kendi geçmişiyle buluşturarak 1980’lerin ev atmosferini mobilya, lamba, kıyafet gibi gündelik eşyalar aracılığıyla bellek üzerinden yeniden düzenler. Mekan içinde bir başka mekan yaratan bu üç odalı ev, Tenger’in deyimiyle “müzelerdeki mizansen odalarına” benzer. Fakat girmenin genellikle yasak olduğu bu odaların aksine, Tenger’in evine girmek, eşyaları incelemek mümkündür. Dolayısıyla içeride gezen kişi kendini rahatsız veya kontrol altında hissetmez, hatta belki de başka birinin özel alanına girmenin ve gözetlemenin keyfini yaşayarak keşfe başlar.

Yerleştirme evin yemek odasıyla başlayıp yatak odasıyla devam eder ve sandık odasıyla sonlanır. Bir odadan diğerine geçerken yüksekliği değişen ama asla durmayan sesin ise, Tenger’in birçok işinde olduğu gibi burada da atmosfer yaratma açısından en etkili unsur olduğu söylenebilir. 1980 askeri darbesinden sonraki aylara ait bir radyo haberi ve ardından gelen futbol maçının gürültüsü, yemek masasının olduğu holde rahatsız edici bir etki yaratarak diğer odalara doğru azalır. Geçmişte babasından başka kimsenin radyo dinlemediğini fakat o sesin bangır bangır ortalıkta olduğunu söyleyen sanatçı, bunu “maruz kalma” ve “otoritenin evin içine sızması” olarak ifade eder. Günümüzde maruz kalma biçimleri değişse bile, bizi kontrol eden sesler daima içimizde ve çevremizdedir.

Yemek odasından sonra girilen yatak odasının abartılı büyüklüğü ise dikkat çekicidir. Buradan dar ve uzun bir geçişle varılan karanlık alanda, üzerinde ders kitapları ve tek bir ışık kaynağı olan çalışma masası bulunur. Tenger bu masayla, dönemin baskıcı eğitim anlayışına değinir: “*Er ölür adı kalır* gibi laflar, bağımsız olmadığını bildiğimiz mahkemelerin ‘mahkemelerin bağımsızlığı’ olarak öğretilmesi... Yani eğitim dediğimiz şeyle nasıl yapılandırıldığımız, nasıl şekillendirildiğimiz konularına da pencere açıyor bu iş.”⁴

Son olarak üçüncü mekana, yani sandık odasına gireriz. Burası evin diğer odalarına göre çok daha dar ve kalabalıktır. Fakat burası aynı zamanda sıcak, sarı tonlu ışık, renkli kıyafetler, aksesuarlar, farklı dokularla evin en davetkar odasıdır. Tıpkı Tenger’in 1995 tarihli “İçeri girmedik çünkü hep içerdeydik / Dışarı çıkmadık çünkü hep dışardaydık” başlıklı, çevresi dikenli tellerle çevrili eski ahşap bekçi kulübesinde yaratılan atmosfer gibi. İki yerleştirmede de karşılaştığımız ve bizi doğrudan o dönemlerle buluşturan radyo yayınlarıyla ise, Tenger’in metaforik dilinin işler arasındaki ince bağlantılarla sağladığı sürekliliği fark ederiz.

Tenger, sandık odasını evin tedirgin edici halinden kaçabilecek, saklanabilecek, göreceli olarak korunaklı bir alan olarak tarif eder. Yaratıcılığın insanın kendiyle baş başa kalmasını, kendine zaman ve vakit yaratması gerektirdiğini belirten sanatçının ifadeleri, akla Virginia Woolf’un “Kendine Ait Bir Oda”⁵ adlı kitabını da getirir. “Bir kadın eğer kurmaca yazacaksa, parası ve kendine ait bir odası olmalıdır” diyen yazarın sözleri, eril bakış ve politikanın sızdığı bir mekanda zamansız, sınırsız bir dünya sunan sandık odasına muhtaçlıktan kurtulmak için gereken bir mücadeleyle de bağdaştırılabilir.

Düzenlemedeki detaylar düşünüldüğünde, elbette evin yalnızca nostaljik bir mekan olarak yorumlanması mümkün değil. Odaların tuhaf oranlarının verdiği rahatsızlık, ışık kaynaklarının etkisi ve sandık odasının büyümlü, ev kavramının zaman içinde insanın belleğinde dönüştüğü biçimi yansıtır. Eski evini şimdiki hafızası üzerinden yeniden canlandıran Tenger, yalnızca belli bir dönemin yaşam biçimini değil, her dönemin gerçekliğini “öz varlığının topoğrafyası”⁶ üzerinden kurgular.

Bütün bu eserlerin ise bizimle, keşfedilen dünyanın sandık odasından dışarı yayılması için verilen mücadele sayesinde bulunduğunu unutmamak gerekir.

Sandık odalarımızdan topladıklarımızı, kendi gerçekliklerimize dönüştürebilmek umuduyla.

[1] Gaston Bachelard, *Mekanın Poetikası*, Çeviri: Aykut Derman (İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1996), s.28

[2] Hale Tenger, *Sandık Odası*, 1997, İnşa edilerek kurulmuş üç oda, mobilya, radyo, ev eşyası, lamba, kitap, giysi, diğer tekstil ürünleri gibi bulunmuş objeler ve ses, değişken ölçüler.

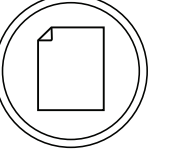
[3] Hale Tenger, *Sandık Odası* adlı yerleştirmesini ilk kez 1997 yılında gittiği misafir sanatçı programı Artpace San Antonio’da sergiledikten sonra 2015 yılında Salt Galata’da “Nerden Geldik Buraya?” sergisi kapsamında mekanda yeniden kurgulamıştır.

[4] <http://www.radikal.com.tr/kultur/kelimesiz-kalmis-gibiyim-1454817/>

[5] Virginia Woolf, *Kendine Ait Bir Oda*, Çeviri: Suğra Öncü (İstanbul: İletişim Yayınları, 2002)

[6] Gaston Bachelard, *Mekanın Poetikası* adlı kitabında ev imgesinin öz varlığımızın topoğrafyasına dönüştüğünü belirtir (s.27)

YAZISIZ:

ALİ BAKOVA